

voljnega zaslužka, ob katerem bi mogli živeti.

C) Očitajo nam, da smo neproduktiven stan, ki prejema za svoje malenkostno opravilo itak previsoke plače.

To očitajo je istotako ponesrečeno, ker je nezmisljeno.

Kje pa obstoja kaka javna splošna šola, ki bi ne imela namena, z vzgojo potrebnih etičnih kvalitete in naobrazbo intelekta opremiti mladino s sposobnostjo ali inteligenco ali, kar je isto, z večjo porabnostjo pri proizvajanju vrednosti na kateremkoli gospodarskem polju?

Nimajo li vse splošne javne šole v bistvu tega namena? Ako se že strokovnim šolam tega ne odreka, nima pa li tudi posvetna ljudska šola tega namena, da si ne izključno za eno določeno stroko?

Ni li ljudska šola edino izključno izobraževališče širšim množicam produktivnih delavskih slojev?

Čemu pa razpisujejo za nas učitelje razne gospodarske, strokovne tečaje nego v svrhu, da si pridobimo več zmožnosti, v mladini povišati produktivno inteligenco v tej ali oni panogi gospodarstva? Ne pričakujejo li morda, da bo mladina po našem prizadevanju, po vzgoji in pouku, svojo inteligenco pozneje na pošten in pravičen način izdatno uporabljala? Gotovo ne bomo mi učinkovali v direktnem proizvajanju življenjskih potrebščin, ampak naraščaj, ki se v vseh šolah po nas usposablja za izdatnejše, razumnejše proizvajanje in porabljanje.

Nas pa nazivljati neproduktivnim, ko vendar zbijamo, izvajamo in utrjujemo najmenitnejša produktivna sredstva, namreč sile, ležeče v človeku samem, kaže le zopet ignoranco istih, ki bi najpametnejše storili, da o tem predmetu sploh molčijo. Se li končno ne razlikuje posvetna šola od zasebnih, konfesionalnih šol bistveno ravno po tem momentu, da služi splošna javna predvsem kulturnim produktivnim smotrom družbe v svrhu ustvarjanja blaginje na tem svetu, medtem ko slednje le zasledujejo ozke in omejene smotre le ene institucije, namene le enega v resnici neproduktivnega stanu?

Tudi državne statistike dokazujejo, da je človeštvo v drugi polovici preteklega stoletja hitreje, da si že nezadostno napredovalo, nego v prejšnjem desetletju vkup. Ni morda moderno šolstvo zadnjih 40 let ničesar pripomoglo k temu napredku, posebno ljudsko šolstvo?

Z veliko vneto skušajo proglašati šolstvo kot fatalno in brezpomembno in s tem tudi nas; pa ne pojde, ker se vsa očitana pravičnemu presojevanju odkrivajo kot nesmisel.

V.

Prava reforma ljudskega šolstva.

Iz dosedanjega je razvidno, da nimamo baš pogrešati zanimanja za šolstvo v sedanjem času. Pa le reformni predlogi in nasveti strokovnjakov, kakor so to Kerschenshteiner, Förster, Jodl, imajo pomen za povzdigo šolstva in našega stanu.

Reakcionarna politična stranka ima v zalogi le preosnove, po katerih bi spravili šolstvo nazaj na stališče konkordatske šole, posebno pa učiteljstvo v hlapčevstvo in sužnost. Ker bi taka reforma bila v istini najcenejša se ji deloma pridružuje tudi meščanska stranka po Nemškem (Steinwender). Skupna jima je reforma, ki ima v glavnem namen, kolikor možno znižati bremena za šolstvo. Po tem načelu hočejo preosnovati in obenem zadeti učiteljstvo, ki ga hočejo spraviti ob vse pravice, ker jima postaja neprijetno. Namesto, da bi se bojevali zoper nepravilnost, ki vlada v razdelitvi stroškov za šolstvo zoper zapravljanje bogastva v nekulturne svrhe, se lotevajo z vneto uničevanja šolstva samega. Skrajšati hočejo šolsko dobo, znižati učiteljsko naobrazbo in v hlapčevstvo vprezati stan, ki najbolj potrebuje svobode.

Šolstvo more izpolnjevati svojo kulturno nalogo le tedaj, ako ne odrečeta glavna činitelja: sposobno, značajno učiteljstvo in dober šolski obisk. Proti obeh faktorjema so pa naperjeni reformni predlogi šolstvu sovražnih strank. S skrajšanjem šolske dobe hočejo legalizirati slab šolski obisk, z uničevanjem eksistenčnega položaja učiteljstva pa onemogočiti naobrazbo, značajno učiteljstvo. Nikoli se namreč še niso v hlapčevstvu, v pomanjkanju in zavrženosti razvili plemeniti značaji, ampak le suženjska нрав.

Reakcionarstvo vedno bolj sebe obremenja z raznimi protinapravami, s katerimi si prizadeva paralelizirati samovznikle podrobne kulturne organizacije in naprave družbe.

Ustanovila se je javna ljudska šola, ustanavljajo konfesionalne šole kot protitež. Ravno tako pri zadržanosti, pri časopisju, gledišču, naposled celo proti Sokolstvu, Splošni kulturni napredek jim dela skrb, napravljati ga hočejo iluzoričnega s protinapravami. Da bi nehale sa-

movznikle naprave, bi takoj opustili vse svoje prisiljene naprave, ker bi postale zanje brezpomembne. Le javnemu ljudskemu šolstvu pa ne morejo nasproti postaviti ekvivalenta istega pomena; z množičnimi napori si ga izkušajo zaradi tega podrediti.

Tako pride, da šola nima in ne pride do miru, ki je temeljni pogoj nje uspešnega delovanja.

Ničesar ne škoduje javni, organizirani vzgoji in naobrazbi toliko, kakor tisto večno vznemirjanje šolskega obrata z blatenjem, zasledovanjem in zapostavljanjem učiteljev, s hujškanjem staršev in mladine zoper šolo in nas, kakor je dandanes sploh običajno in se z vneto prakticira.

Ničesar ne škoduje uspešnemu izpolnjevanju kulturne naloge šolstva huje, nego zaradi preganjanja, skrajno slabega gnotnega stanja in nesigurnosti eksistence ozlovoljeno, izmučeno in obupno učiteljstvo.

Šola potrebuje miru. Mir se ji pa daje najbolje s tem, da se skrbi za zadostno, visoko naobrazbo učiteljskega naraščaja, da se zagotovi učiteljstvu zadovoljivo gnotno stanje in povoljni pravni položaj. Vsaka druga reforma je neumestna, celo uničujoča za to humanitarno napravo, ker je nenaravna, bistvu šolstva protivna. Le zadovoljno, v svoji eksistenci varno se čuteče, primerno naobrazeno, važno, svojega poklica z življenjskimi sredstvi primerno opremljeno učiteljstvo bo z vneto uresničevalo ideale učiteljeve osebnosti, kakor nam jo razkazujejo reformatorji strokovnjaki.

Skrajni čas je, da prevzame najvišja družabna organizacija redu in pravičnosti, to je država sama, šolstvo v svoje okrilje, da ga ščiti in mu zagotovi prepotrebni mir. Ker mora biti v resnici realizirana skrb vsakodobno živeče družbe za potomstvo, je poleg sodstva najnaravnejša in najmenitnejša zadeva organizirane družbe ali države.

Ta skrb državi jamči v največji meri stalen obstoj in zadovoljiv razvoj. Ta skrb obsega vse starše, vse življenje vzdržujočih, torej skupno družbo. V vitalnem interesu družbe je torej, da šola proglašati kot izključno svojo zadevo, da jo ščiti in izpopolnjuje. Dandanes je pa ljudska šola in z njo vred tudi učiteljstvo še pastorka v družbi. Zapostavljeni smo in izročeni nekulturnemu preganjanju in mrcvarjenju nestaršev in drugih političkih koristolovcev, ki nimajo smisla za usodo bodočih pokoljenj.

Zahtevamo, da se nas ceni s kulturnim merilom, po splošnem napredku, po vsakodobni sodbi koristno delujočega, napovedno nastopajočega rodu in po mnenju staršev, ki živijo svoje življenje le zarodu v prid. Pravo reformo vsebuje nakratko zahteva:

Dajte šoli mir; skrb vam bodi nje izpopolnitev in razvoj, in sicer s tem, da skrbite za zmožno, voljno in zadovoljno učiteljstvo.

Kdor hoče res kaj za šolo storiti, mora za nas to storiti, le od nas je odvisna rentabiliteta šolstva. Uničevanje naših eksistence pomenja uničevanje šolstva, propadanje sedanje kulture v bodočih rodovih.

Ni mi treba podrobno govoriti o mizeriji naših prejemkov, nezadostni so za najnižje potrebe življenja, saj to vsi dobro poznamo. Naloga naše organizacije je, braniti šolstvo in s tem samega sebe ter boriti se za večjo pravičnost v naših prejemkih. V svojem boju pa še ni mogla doseči dovolj uspehov, ker še nedostaja popolne enotnosti in solidarnosti vsega avstrijskega učiteljstva brez razlike narodnosti in pripadnosti političnim strankam.

Uspeh nam je upati le od najtesnejše centralne organizacije vseh že obstoječih učiteljskih avstrijskih združenj, ki ima določevati najuspešnejše akcije v izpolnjevanje naših opravičenih zahtev glede višje prednaobrazbe kakor eksistenčnega stanja. Med akcijami se mi zdi skupni apel na vse starše, ki jim še nista odmrta ljubezen do zaroda in interes na njega bodoči sreči, najprimernejše sredstvo.

V tem apelu na starše naj se jim odpirajo oči o preteči nevarnosti za potomstvo in obenem zbuja jasna zavest o velikem pomenu šolstva za določitev srečnejše usode nastopajočih rodov!

Od štajersk. Lehrerbunda.

Odbor štajerskega Lehrerbunda je imel v Gradcu dne 11. t. m. sejo. Vršila se je od polu 8. zvečer do en četrta na 1. ponoči po temle vzporedju:

1. Volitev zapisnikarjev in blagajničarjev. 2. Plačno vprašanje. 3. Franc Jožefova ustanova. 4. Izpremembe pravil. 5. Stanovnik (Standesausweis). 6. Predlogi.

K 1. Bundova zapisnikarja sta Konrad Sattler in Avg. Požegar. Denarničar je tov. Alojs Kasper.

K 2. Nemški tovariši so bili nujenja, da je »Zveza slov. učiteljev in učiteljic« premalo sodelovala pri pospeševanju uravnave učiteljskih plač, da je premeška in premlačna itd. V obrambo »Zveze« razloži odbornik Požegar razmere na Spodnjem Štajerskem ter navede vse, kar smo »Zvezniki« zamogli v stvari storiti. Končno poda sledečo izjavo: »Navzoči 3 slovenski odborniki štajerskega Lehrerbunda izjavijo, da je Zveza slov. uč. in učiteljic na Sp. Štajerskem vse ukrenila, kar ji je bilo v pospeševanje uravnave učiteljskih plač ukreniti mogoče.« Ta izjava se je vzela soglasno na znanje.

K 3. Poročilo tov. Schreithoferja o razdelitvi obresti Fr. Jožefove ustanove se je odobrilo. Prosilk je vsako leto mnogo. Vbodoče bo treba prošnje za podporo opremiti z natančnimi dokazi ubožnosti. Najmanjše podpore bodo po 15 K.

K 4. Predlagane izpremembe Bundovih pravil se sprejmejo. Vbodoče ne bo več odposlanski zborov, ki stanejo premnogo denarja.

K 5. O stanovniku je poročal tov. Kasper. Podjetje se je obneslo tako ugodno, da se sme sigurno izdati za prihodnje leto nov šematizem.

K 6. Predloga ni stavil nihče. Koncem resnih razprav so se duhovi pomirili in obrabi so postali vedri. »Le v tovarstvu in stanovski slogi je moč«, smo dejali si segali v roke ter se razšli z nado na boljše čase.

A. Požegar

IV. shod narodno-radikalnega dijaštva.

Shod je bil v Ljubljani dne 16. t. m. in je bil dobro obiskan. Sprejete so bile na tem shodu tele resolucije:

Narodno-radikalno dijaštvo, zbrano na IV. svojem shodu v Ljubljani, izjavlja

1. k narodnostnemu vprašanju:

Z ozirom na naše narodnostno načelo in tozadevne resolucije z naših shodov pozivljamo slovensko dijaštvo, da se prične temeljitejši bavit z vprašanji, ki izvirajo iz cilja »Združena Slove-nija«. (Referent dr. iur. Ivan Sajovic.)

2. K vseučiliškemu vprašanju:

1. Akademiki, zbrani na IV. narodno-radikalnem shodu v Ljubljani, zahtevajo ustanovitve slovenske vseučilišča s sedežem v Trstu, ki bi ustrezalo potrebam obeh slovanskih narodov na jugu. Z ozirom na gospodarski in merkantilni značaj Trsta bi bila naloga takega zavoda, gojiti posebno v okvirju državnoslovne in pravne fakultete tudi gospodarsko praktične, pomorske in trgovinske discipline. Ustanovitve slovenske in laške fakultete veže junktim, tako sicer, da se brez istočasne ustanovitve slovenske ne sme otvoriti italijanska pravna fakulteta.

2. Izrekajo se za popolno reciproci-teto zagrebškega vseučilišča za vse dežele Avstro-ogrske monarhije.

3. Pozivlja se vlada, da odpravi gorostasne razmere na šolskem polju po slovenskih deželah in zlasti v Trstu in da ustanovi nemudoma prepotrebne slovenske ljudske, strokovne in srednje šole.

4. Pozivlja se vlada, da pospešuje z gmotnimi sredstvi habilitacijo slovenskih docentov na kateremkoli vseučilišču Avstro-ogrske monarhije za bodoče slovensko vseučilišče.

5. Pozivlja se politično društvo »Edinost« kot poklicana politična organizacija tržaških Slovencev, da ustvari akcijski odbor, ki naj bi se ustavno bavil z našim vseučiliškim vprašanjem in vodil priprave, kakor tudi vodil vse politično in časopisno delo za slovensko vseučilišče.

6. Pozivljajo se vsi poslanci, deželni zbori, občine in društva, da ukrenejo vse potrebno v tem oziru, oziroma da izpremenijo svoje dosedanje sklepe v smislu naše sedanje zahteve »Slovensko vseučilišče v Trst«. (Referent dr. fil. Lavo Čermelj.)

3. K verskemu vprašanju:

Naloga države je, da čuva potom svojih osnovnih zakonov svobodo vere in vesti. To zahteva strpnost napram vsem konfesijam, ki jih je smatrati v naših konkretnih razmerah za glavni predpogoj uspešne rešitve jugoslovanskega vprašanja. Taka strpljivost pa ni istovetna z diferentnostjo napram verskim problemom, ki kot izrazi višje čuvstvenosti predstavljajo važne etične vrednote. Ako se pa uveljavljajo konfesionalni nazori na netičen način in ki je škodljiv narodnemu in državnemu sožitju, ni boja proti tem pojavom smatrati za protiverski pokret.

Z ozirom na naš celoten naroden položaj ne kaže trositi sil z usiljevanjem izvestnega racionalističnega svetovnega nazora med najširšimi narodnimi sloji. Dokler intenzivna splošna kultura ne prešinja vseh socialnih razmer in dokler ob-

stoja sedanja ekonomska nerazvitost, ni mogoče namah in uspešno nadomestiti današnje oblike verovanja doslej zamenjenih slojev s povsem novim načinom naziranja. Ne smemo namreč prezreti, da je treba zadovoljevati najvažnejšim predpogojem narodnega obstanka. Pač pa je pričakovati, da s prodiranjem občne kulture in višjih življenjskih oblik bo verski in socialni moment podvržen trenutnemu kulturnemu stanju odgovarjajoči preobrazitvi.

Ker se temeljno razlikujejo znanstvene in verske predpostavke, ni z verskimi naziranjem pobijati znanstva, istotako kakor ni mogoče z znanstvenimi argumenti zavračati verskih pojavov. Zahtevati je povsem svobodni razvoj udejstvovanja znanstvenega mišljenja in želeto je, da najdejo vse sile, ki stremijo za splošnim kulturnim razvojem, na vseh poljih svobodno torišče.

Po resolucijah so se jele obravnavati interne zadeve: organizacija, publikacija, taktika. Referent predsednik eksekutive Ivan Zorman poda vsebino in način celokupnega sedanjega udejstvovanja narodno-radikalne struje in poda konkreten načrt za prihodnost. Po obširni in temeljiti debati so se sklenili važni sklepi internega značaja, katerih posledice se kažejo v najbližji prihodnosti.

Iz naše organizacije.

Goriško.

Učiteljsko društvo za goriški okraj zboruje dne 3. oktobra t. l. v dvorani »Trgovskega Doma« ob 10. uri dopoldne. Dnevni red: 1. Zapisnik. 2. »O nekaterih vprašanjih moderne vzgoje«, predava gospod ravatelj Viktor Bežek. 3. Predlogi in nasveti. K mnogobrojni udeležbi vladno vabi odbor.

Politiški pregled.

* **Za narodne manjšine.** Moravski češko-nemški permanentni politični odbor osmerice moravskega deželne zboru je imel sejo, v kateri je socialno-demokratski poslanec Prokeš podal predlog glede varstva narodnih manjšin na Nižje Avstrijskem. Prokešev predlog zahteva, naj vlada uvede na Nižjem in Zgornjem Avstrijskem narodni kataster in naj izpremeni državni volilni zakon za ti deželi toliko, da se razdele mandati po narodnosti ter dobe Čehi na Nižjem in Zgornjem Avstrijskem tudi svoje zastopstvo v državnem zboru. Isto zahteva Prokeš tudi za oba deželna zboru ter za mestni občinski svet dunajski.

* **Poslanka Kuneticka v Monakovem.** Poslanka Vikova-Kuneticka je dobila poziv organizacije nemških žena, ki zboruje te dni, da bi prišla v Monakovo in priredila nekaj predavanj.

* **Proti francoskemu učiteljstvu.** Prefekti so dobili od vlade navodila, naj ugotove one učitelje, ki so podpisali manifest, ki ga je razglasil učiteljski sindikat in v katerem se pozivljajo republikanci, naj podpirajo stvar učiteljev.

Srednješolski vestnik.

** **Nemško-slovenski gimnazijski razredi.** Na tem zavodu je bilo začetkom novega šolskega leta sprejetih 191 učencev, in sicer šteje I. razred 71, II. razred 56 + 1, III. razred 36 + 1 in IV. razred 25 + 1 učencev. I. in II. razred se bosta delila. Proforski zbor se v toliko izpremeni, da je na zavod imenovan za učitelja Rabuza iz Maribora.

** **Hrvaška in italijanska gimnazija v Zadru.** Na hrvaško gimnazijo v Zadru se je letoš pisalo 112 učencev, na italijansko pa 35, med temi večina takih, ki jih hrvaška zaradi pomanjkanja prostora ni mogla sprejeti.

** **Gimnazijec streljal na profesorja z revolverjem.** Učenec 4. gimnazijskega razreda v St. Hipolitu, Rudolf Hlawatsch, je bil od prof. Schmidta posvarjen, kar je fanta tako raztogotilo, da je potegnil revolver in na profesorja streljal. Profesor se je pravočasno skril za kateder. Učenec je bežal iz sobe, na hodniku je pa streljal na šolskega slugo, ki ga je hotel prijeti, a ga ni zadel, nakar je dijak ustrelil nase in se ustrelil.

** **Srednje šolstvo.** Za suplente so imenovani: za I. gimn. v Ljubljani: Kobal, Bradač, Dolenc, Gnezda, Grošelj, Osana, Prebil, Sodnik, Volavšek in Zidar; za II. gimn.: Pavlič, Škerlj, in Leskovšek; za Kranj: dr. Mischitz, Malnar, Dolžan, Kmet in dr. Kotonik; za Novo mesto: dr. Rožman, Prosen, in Stopar; za Idrijo: dr. Omersa.

** **Na kranjskih realkah** se vrši odslej verouk v 7. razredu po dve uri na teden.